

tid. Krigssituationen indebærer således »kun« en radikalisering af pressens uheldige omgang med sandheden. Torben Retbøll peger endvidere på, at pressen meget velvilligt underkastede sig krigsførelsens militære behov og som sådan var selvcensur et langt alvorligere problem end den egentlige censur. Endvidere siger Retbøll, at effekten af TV's mediedækning var et langt ringere vidensniveau. Dette begrundes i, at amerikanske undersøger har vist statistisk sammenhæng mellem højt forbrug af TV og ringe faktuel viden om Golfkrigen, hvorimod folk med mindre TV-forbrug har signifikant bedre viden om krigen.

Major Svend Bergstein, der fast optrådte som militærekspert i DR-TV under Golfkrigen, giver Retbøll ret på langt de fleste punkter. Han er kritisk over for en række af de militære midler, der blev anvendt under krigen, og kalder eksempelvis den flernationale alliances angreb på de flygtende irakiske soldater for »direkte folkeretsstridigt«; en alvorlig episode, som han finder at amerikansk TV gik alt for let henover. Han beretter videre, hvordan han selv måtte arbejde for at overskride den begrænsede militærekspertrolle, han var tiltænkt af DR-TV for at kunne give bredere sikkerhedspolitiske vurderinger. Endvidere tilslutter Bergstein sig Retbølls synspunkter om TV's skadelige indflydelse på seernes åndsevner. Her korrekseres de dog begge af Håkon Wiberg, der, som han siger, et øjeblik tager sin kasket som tidligere professor i sociologi på. Han påpeger det elementære, at statistisk sammenhæng mellem TV-forbrug og viden ikke direkte kan vurderes som årsag og virkning, men snarere afspejler, at personer med et højt TV-forbrug generelt har dårligere uddannelsesmæssige forudsætninger.

Debatten om mediedækningen peger på nogle vigtige problemer, men behandlingen er noget forsimplet. Den kategoriske og polemiske stil, der kendetegner især Retbølls men også andres indlæg var måske mere oplagt på tidspunktet for høringen, hvor debatten stadig var »varm«, men i en bog, der angiveligt vil bidrage til at eftertiden skal få en mere nuanceret forståelse af krigen og mediedækningen virker det ikke særligt produktivt. Retbøll er en af de få herhjemme, der seriøst og minutiøst forsøger at dokumentere misinformation i pressen; men hans opfattelse af, at stat, militær, erhvervsliv og presse i den vestlige verden til enhver tid udgør en nærmest hermetisk tillukket koalition, der manipulerer opinionen, giver eksempelvis ingen forklaring på, at man i efterspillet til Golfkrigen så, at USA som følge af nyhedsdækningen måtte ændre politik og komme kurderne til hjælp. Problemet i Retbølls kategoriske synspunkt er dels, at han ikke kan se nogen som helst positive kvaliteter ved det vestlige

presse, og dels at hans manglende sans for nuancer forhindrer en mere præcis kritik af pressen. Når Retbøll siger, at »massemediernes fører os altid bag lyset« og »sandheden er altid et offer« falder eksempelvis de nye mediemanagementstiltag under Golfkrigen, pool-systemet og presse-briefings, uden for den kritiske analyse; de bliver blot yderligere eksempler i en endeløs dokumentation af pressens løgne, fordrejninger og følgagtighed.

Specielt afsnittet om FN's rolle er oplysende og interessant, men for en bog der eksplicit henvender sig til gymnasiet og HF savner man en grundigere og mere pædagogisk redegørelse for Golfkrigens historiske forudsætninger samt af krigens konsekvenser for de magtpolitiske forhold i Mellemøsten. De optrykte kort bagerst i bogen er for utilgængelige; detaljer om placering af olie- og militærinfrastruktur er næppe af større interesse ud over dens kreds, der i forvejen anskaffer sig den faglitteratur, hvorfra de er optrykt.

Til sidst et lille hip. Cees Hamelink, præsident for den internationale medieforskersammenslutning, IAMCR, konstaterede for nyligt med tanke på Golfkrigen, at det ikke kun er i medierne, at man finder en selektiv opmærksomhed for virkelighedens konflikter og krige. Også medieforskningen har tendens til en sådan »bias«, bl.a. fordi man har tilbøjelighed til at overtage de prioriteringer, som mediernes dagsorden sætter. Udgivelsen af publikationer, der behandler mediernes dækning af Golfkrigen fortsætter i en lind strøm (fire stk. blev anmeldt i sidste nummer af *Mediekultur*). Hver for sig er bøgerne helt berettigede, men vurderer man den samlede mængde publikationer om emnet kan man godt få en fornemmelse af »overkill«; især fordi mediedækningen af en lang række andre konflikter og krige (f.eks. Iran/Irak-krigen, hele opbruddet i Sovjet og Østeuropa, udviklingen i Sydafrika etc.) og dens betydning for opinionsdannelsen er meget ringe belyst. Hvis man ydermere mener, at denne del af medieforskningen også bør fungere som vagthund over for nyhedsformidlingen burde man vel tilsvarende interessere sig for hvilke problemstillinger, konflikter og krige, der kun opnår ringe mediedækning. Golfkrigen var på alle måder – også mediemæssigt – en overordentlig væsentlig begivenhed og fortjener som sådan stor forskningsmæssig opmærksomhed. Men man kunne ønske sig, at medieforskningen i højere grad selv fastlagde dagsordenen for sin egen virksomhed, spørgsmål og interesse.

*Institut for Film,
TV Kommunikation
Stig Hjarvard
Københavns Universitet*

Det internationale er sagen – der kan tekstbehandles mange bøger på den europæiske udvikling

Vincent Porter: *Beyond the Berner Convention: Copyright, Broadcasting and the Single European Market*. John Libbey and Co, 1991, 136 sider, hardback, £15.

Jeremy Tunstall and Michael Palmer: *Media Moguls*, Routhledge, London 1991, 258 s, £35 som hardback, £10,99 som paperback.

Bernt Stubbe Østergaard (ed.): *The Media in Western Europe. The Euromedia Handbook*, Sage, London 1992, 265 s, Paperback, £12,95.

Karen Siune and Wolfgang Treutzschler (eds): *Dynamics of Media Politics. Broadcast and Electronic Media in Western Europe*, Sage, London 1992, 206 s, Paperback, £11,95.

Juraen er det værste!

Det seneste nummer af *European Journal of Communication* (2/92) var et temanummer om »Broadcasting Law in Europe«. Jeg noterede omhyggeligt titlerne til kartoteket, for hvis man nu ved lejlighed blev nødt til at sætte sig ind i nogle af emnerne.

Og nu sidder jeg så med Vincent Porters bog om Berner konventionen og alt, hvad der er fulgt efter den. Der er vist ingen medieforskere med juridisk baggrund og kun få jurister med forstand på medieforhold. Og er man ikke jurist, så er en bog som Porters altså kedelig. Så er det sagt. Men vi ved jo også alle, at ophavsretsproblemer og anden jura, der knytter sig til medierne er helt afgørende. For alle ansatte i medieindustrien og for enhver, der gerne vil forstå medieudviklingen.

Beyond the Berner Convention kunne måske kaldes et komparativt studie af de europæiske love og regler omkring ophavsret sat i relation til forsøget på at integrere medielovgivningen i oprettelsen af det indre marked. Bogen har en historisk dimension, der lægger vægt på de skiftende begrundelser for beskyttelse af ophavsretten – og på britisk lovgivnings indflydelse på Berner konventionen.

Det i mine øjne mest spændende og oplysende for en dansk medieinteresseret er beskrivelsen af spændingerne mellem på den ene side de nationale lovgivninger på ophavsretsområdet og forsøget på at nå frem til en fælleseuropæisk lovgivning med

henblik på det indre marked. Og det er ikke mindst interessant at få påpeget, hvor forskellige tilgange til problemet, der er blevet anlagt af EF-kommissionen, Den europæiske domstol og EF's ministerråd. De forskellige tilganges betydning for den fremtidige EF-harmonisering af konkurrence- og mediepolitik vurderes og diskuteres i bogen.

Bogen rækker til juli 1991, og forfatteren gør selv opmærksom på, at virkeligheden derfor godt på udgivelsestidspunktet kan have overhalet ham med flere omgange. Og det er vel også derfor, Porter lægger større vægt på de historiske udviklingslinier end på de juridiske her-og-nu-tekster og gør sig rosværdige anstrengelser for skelne mellem, hvad der er ophavsretlovgivningens faktiske tilstand, og hvad der er forslag og synspunkter fra de mange interesserede parter.

I bilag gengives de vigtigste konventioner og litteraturlisten har jeg aldrig set mage til: en enorm liste over juridiske dokumenter, love, forordninger m.m. som teksten bygger på.

For de fleste vil bogen være et referenceværk (frem til 91). De meget interesserede vil glæde sig over den historiske sammenhæng som ophavsretsspørgsmålet bliver sat ind i.

Mediemogulerne er de mest spændende

Jerry Tunstalls bog fra 1977, *The Media are American* var ikke voldsomt teoretisk, men som f.eks. de senere af Schillers bøger, factophobende, måske mere dybdeborende journalistik end forskning, men står alligevel for de fleste som et højde- og startpunkt for den medie- og kulturimperialistiske, kritiske litteratur.

Siden har Tunstall bogmæssigt præsenteret de videnskabeligt tungere, *Communication Deregulation* (Blackwell, 1986) og sammen med Michael Palmer, *Liberating Communications*, (NCC Blackwell, 1990).

Nu har Tunstall sammen med Palmer produceret en bog, der groft kan karakteriseres på samme måde som bogen fra 1977 – og som måske kan opnå samme berømmelse og udbredelse som 1977-bogen.

Media Moguls er lidt af en 'kioskbasket' titel, for bogen er delt i to næsten lige store dele, hvoraf den lidt mindre part I i hvert fald ikke handler om mediemoguler. Overskriften på del I er »Western European media industry case studies«.

Case nr 1 bærer overskriften »Western European television and the North Atlantic setting«. Hovedtrækkene vil være kendt for danske læsere, der har fulgt med i EF's mediepolitik fra begyndelsen af 80'erne. Alligevel er den en stor fornøjelse at læse. Det er en glimrende beskrivelse, analyse og kritik med mange gode pointer og detaljer omkring fejl-vurderinger og fejlbeslutninger i EF-regi omkring fastlæggelsen af den europæiske mediepolitik.

Den analytisk argumenterede, men ikke empirisk dokumenterede, hovedkonklusion er, at EF's mediepolitik har ført til en svækkelse af public service kanalerne og fremmet en kommercialisering af europæisk tv, der har banet vejen for en større US indflydelse på europæisk tv – som jeg dog stadig mener forfatterne overdriver uden hensyntagen til den nyeste forskning på området.

Case nr 2 – uden sammenhæng med nr 1 – hedder »News agencies and the data business«. Nyhedsbureauerne udpeges som »the type of media organizations which first established a pattern of media global hegemony«. Afsnittet er en omfattende gennemgang af et vigtigt emne, som har været stort set negligeret i de sidste års danske forskning. Her er virkelig en chance for at sætte sig ind i det historiske forløb om de internationale nyhedsbureauers udvikling den sidste halve snes år og for at læse en glimrende analyse af deres betydning for verdens nyhedsmedier.

Case nr 3 – der uden at forfatterne dog påpeger dette – har en vis forbindelse til case nr 1, hedder »European media lobbying«. Det er en spændende introduktion til, hvad mange nok mener at ane, der foregår bag kulisserne, men som her bliver meget tydeliggjort. Det er en introduktion til stort set hele medie- og reklameindustriens lobbyorganisationer og deres rolle for udformningen af europæisk mediepolitik. Der er en helt klar konklusion: medierne og især reklameindustriens og enkelte reklamebureauer leverede stort set embedsmændenes totale beslutningsgrundlag. – Jeg genkender historien fra indførelsen af tv-reklame i Danmark.

Alle cases er utroligt detaljerede. Sommetider tager det ene ord det andet, og det kan være svært for læseren at fastholde linien. Det vælter med facts, fremstillingen er sine steder meget detaljeret. Det hjælper på dette, at bogen har et fremragende indeks, men det hjælper naturligvis ikke på *troværdigheden*. Det er simpelthen ærgerligt, at Tunstalls og Plamers fremstilling kan afvises af den, der ikke kan lide den, fordi der mangler videnskabelig – eller for den sags skyld anden – dokumentation i traditionel forstand.

Det er tilsvarende problematisk, at der ikke er nogen form for teori eller referenceramme, der holder sammen på det hele. Læseren bliver klogere på politik, herunder lobbyisme, på hvordan det internationale samfund fungerer. Men det er nærmere en sociologisk, kritisk beskrivelse, end en fremstilling der fører frem til pointer om, hvorfor vi har de medier, vi har, eller hvorfor den europæiske mediepolitik er blevet, som den er.

Bogens del II hedder: »Media Moguls in western Europe«. Den rummer definitioner på og diskussio-

ner af forskellige former for mediemoguler og deres baroner. Det er en indføring i et formodentligt væsentligt element i dannelsen af europæisk mediepolitik og den globale mediestructur, men det er også SE & Hør på et *meget højt* plan. Det er gulf-læsning for medieinteresserede, men det kniber også i denne del af bogen med en ramme til at holde tingene sammen, en forklaring på, hvorfor det er interessant at gå så dybt i disse mange menneskers liv og handlen, og hvad deres reelle og ikke bare overfladiske betydning er for den medieverden vi lever i. Men interessant er det for medieinteresserede – på samme måde som kongehuset er det for royalister. Og aldrig før er der vel skrevet så detaljeret og dybtgående om enkeltpersoners rolle for, hvilke medier vi har til rådighed, og om hvad disse personers magt over store mediekonglomerater *kan* betyde for den realpolitiske skalten og valten med vores liv via den indflydelse de påstås at have for nationale og internationale politiske hovedpersoners ageren.

Bogen ligner på sæt og vis en samling af artikler, der er blevet for omfattende til at kunne trykkes i tidsskrifter. En essaysamling, en antologi, en novellesamling. Men nok en bog, det er værd at læse, hvis man ikke har andre forventninger. Og en bog, der takket været sit fremragende index, kan stå på håndbogshylden i mange år.

Og Euromedia-gruppen er så flittig som aldrig før

Under Karen Siunes dynamiske ledelse har »The Euromedia Research Group« mødtes to gange om året siden 1982. Danmark er rigeligt repræsenteret i gruppen. Ud over dens leder er Bernt Stubbe Østergaard og Vibeke G. Petersen med fra Danmark. Den første bog fra gruppen kom i 1986, *European Media Policy* (Campus Verlag), samtidig med *New Media Politics* (Sage). Gruppen har nu igen præsteret to så at sige parallelle publikationer, der omtales her.

The Media in Western Europe er ikke bare en opfølgning af tidligere bøger, men går tilbage og samler medieudviklingen i 17 lande op siden 1945. Det er en komparativ, land efter land præsentation efter samme model – som man sikkert må give redaktøren al mulig ære for – udgør en »reference guide«, en opslagsbog, der præsenterer data for stort set alle eksisterende medier. Det er et leksikon, en beskrivelse, der ikke rummer megen analyse, men heller ikke er helt uden kommentarer og forklaringer. Den historiske dimension, som ifølge forordet også er bogens intention, er måske den svageste. Til gengæld får man et 'leksikon', ført op til 1991, der næppe findes magen til – og som er forsynet med et fremragende indeks – og litteraturhenvisninger for hvert land.

Bogen er altså et opslagsværk, som næppe mange har ork til at læse i 'et stræk'. Til gengæld bør den stå på enhver reol, hvor man forventer at kunne få brug for at vide noget om økonomi, finansiering, ejerforhold, lovgivning, teknologi, mediestruktur og de mest grundlæggende tal omkring medierne og deres brug. Bogens styrke er de mange lande, der dækkes og den stærke komparative referenceramme. »Svagheden« - i anførselstegn fordi det ikke har været forfatterens hensigt - er diskussion, forklaringer og analyse.

Det er ikke muligt for nogen at vurdere 'soliditeten' af alle oplysningerne. Men det er 'stærke navne', der bærer ansvaret for de enkelte afsnit og mit check på Danmark (Vibeke G. Petersen og Karen Siune) gør mig tryk, hvis de andre lande holder den samme standard.

Det er den type af bog, som man normalt ikke høster mange videnskabelige laurbær for, men som det er utroligt godt, at nogen orker at lave, så vi andre bare kan slå op, når vi har brug for det.

I *Dynamics of Media Politics* demonstrerer Euro-media Research Group, at den kan andet end lægge de samme oplysninger og tal ind i de samme skemaer. Hvis *The Media in Western Europe* er et 'leksikon', så er dette bogen, der gør et rigtigt godt forsøg på at forklare, hvorfor leksikonet ser ud som det gør. Der er da heller ingen tvivl om, at der fra gruppens side er et ønske om, at de to publikationer skal ses og læses i sammenhæng. Eller rettere: *The Media in Western Europe* skal ikke læses men bruges, hvorimod *Dynamics of Media Politics* skal læses.

Med et fremragende forfatterteam er der her en fortløbende gennemgang, som *The Media in Western Europe* næsten virker som et bilag til. Bogen lægger ud med en referenceramme for at analysere 90'ernes (!) medie-strukturelle forandringer i Europa, og den samler medieindustriens koncentration i Europa op i sammenhæng med den nye europæiske medieregulering, den teknologiske udvikling og en diskussion af, om det nu er så rigtigt, at vi alle i Europa bliver 'Dallas' i hovedet.

Public service-udviklingen - eller manglen på samme får sin analyse - og den er ikke dårlig. Det er ikke mindst interessant at læse om, hvordan de små klarer sig i skyggen af de store. Og et mediepolitisk afsnit, der i tre kapitler med forskellige forfattere, går fra det globale til det lokale, kommer til at hænge sammen.

Det er efter min mening ikke altsammen lige godt - for nu ikke at tale om det mere ligegyldige, at jeg ikke altid er enig. Men jeg vil ikke gå ind i detailkritik. Hvis jeg var i *det* humør kunne jeg og mange andre kritisere detaljer, for ikke at sige 'nedgøre' et eller flere afsnit i bogen, specielt ud fra en dansk synsvinkel, men jeg vil hellere lægge vægten på, at det er fremragende godt, at nogen magter at sammensætte en sådan gennemgang af centrale mediepolitiske problemer på tværs af mange kulturer og lande.

*Preben Sepstrup, Docent. lic. merc.,
Institut for markedsøkonomi,
Handelshøjskolen i Århus.*